

2014. – 39 с.

7. Підготовка конкурентоспроможної управлінської гуманітарно-технічної еліти: монографія / О.Г. Романовський, О.С. Пономарьов, Т.В. Гура та ін. / за загальною редакцією О.Г. Романовського та О.С. Пономарьова. – Х.: НТУ «ХП»; Видавець Савчук О.О., 2014. – 324 с.

8. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

9. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х томах / [Под ред. С.Я. Батышева]. – М., АПО. 1998. – 568 с. – Т.1. – А-Л. – 1998.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ НА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ З ПРОЕКТУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ

Столяренко Т. Л.

Коледж Національного фармацевтичного університету

Інформаційні технології є невід'ємним компонентом сучасної освіти, визнаним засобом оптимізації і підвищення її результативності. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки наголошено, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Першочерговими завданнями визначено створення сучасної матеріально-технічної бази для системи освіти, розвиток електронних засобів навчання, реалізація ІКТ-підготовки педагогічних кадрів, що у сукупності означає забезпечення необхідних передумов для модернізації освіти на інноваційних технологічних засадах.

Процеси інформатизації охопили всі рівні освіти. Поштовх до суттєвого розширення сфери використання електронних ресурсів у навчанні спричинений низкою факторів, до яких слід віднести: 1) насиченість побуту сучасної молоді цифровими пристроями, внаслідок чого у ВНЗ приходять абітурієнти зі сформованими користувацькими навичками; 2) налаштованість сучасних студентів на сприйняття візуальної інформації, зокрема з екрану комп'ютера; 3)

поява нових більш безпечних пристроїв для електронного навчання, що знімає низку проблем, пов'язаних із негативним впливом роботи за комп'ютером на здоров'я користувача; 4) наявність потужного фонду багатofункціональних електронних ресурсів, розрахованих на навчання з різних дисциплін (хімії, фізики, мови, історії, біології, географії, інформатики, культурології, тощо); 5) зацікавленість студентів у набутті навичок упевненого використання комп'ютера для вирішення різноманітних змістовних завдань, перш за все фахового, прикладного та навчально-пізнавального характеру; 6) підвищені вимоги сучасного суспільства до якості вищої освіти, задоволення яких потребує її модернізації на засадах використання інформаційно-комунікаційних технологій на всіх рівнях.

Разом з тим, використання електронних засобів навчання відрізняється певною специфікою: воно потребує педагогічного обґрунтування, чіткої спланованості, виваженості й обережності, точного підбору засобів як з точки зору сприяння досягненню поставленої дидактичній цілі, так і з точки зору врахування індивідуальних навчальних можливостей і потреб студентів. Що спонукає до самостійного створення дидактичних електронних ресурсів, так існує спектр інструментальних засобів, що надають можливість педагогам, які не є професіоналами у галузі інформаційних технологій, створювати дидактичні електронні ресурси для забезпечення конкретних потреб навчального процесу. Проектування авторських дидактичних електронних ресурсів є для викладача новою і складною діяльністю, яка потребує специфічних психолого-педагогічних, методичних, технологічних й ергономічних знань й умінь, умінь забезпечувати здоров'язбереження (дотримання санітарно-гігієнічних вимог до обладнання, режиму праці за комп'ютером, тощо) користувача при роботі з комп'ютером. Це зумовлює необхідність запровадження низки обґрунтованих заходів щодо забезпечення готовності викладача до такої діяльності.

Сучасний розвиток вищої освіти України, формування нової моделі освіти зумовлює потребу в ґрунтовному аналізі й переосмисленні теоретико-методичних й концептуальних засад підготовки майбутніх фахівців, забезпечення її відповідності викликам часу.

Запит суспільства до результатів вищої освіти, сучасні умови професійної діяльності викладача, пов'язані з різноманітністю освітніх систем, варіативністю змістового наповнення освіти й технічного та технологічного

забезпечення навчального процесу, розширенням можливостей інформаційних технологій для навчання студентів й необхідністю передбачати результати професійної діяльності, планувати способи досягнення запланованих результатів, аналізувати й оцінювати прийняті та можливі рішення – все це сприяє зростанню значення проектувального компоненту діяльності викладача.

Незважаючи на те, що дослідження, пов'язані з педагогічним проектуванням, з'явилися відносно недавно, проектувальні уміння й здібності вчителя виокремлювали Н. В. Кузьміна, Ю. М. Кулюткін, В. М. Максимов, В. А. Слатьонін. Проблеми педагогічного проектування широко обговорюються в багатьох сучасних працях, зокрема, О. Г. Асмолова, М. П. Горчакової-Сибирської, І. О. Колосникової, Л. І. Гур'є, В. В. Докучаєвої, Н. М. Зотової, О. Г. Колгатіна, Н. В. Олефіренко, В. Є. Радіонова, Г. Е. Муравйової, Н. О. Яковлевої., О. М. Хижнякової, Г. П. Щедровицького. Дослідники зазначають, що саме педагогічне проектування дозволяє методологічно грамотно побудувати взаємодію суб'єктів освітньо-професійного середовища з орієнтиром на випереджувальну професіоналізацію, підвищення якості підготовки майбутнього фахівця, розвиток діагностико-технологічного мислення, здібностей до саморозвитку [1, с. 3], [2].

Науковці наголошують, що педагог повинен володіти уміннями проектувати власну діяльність та діяльність студентів на занятті відповідно до нових вимог часу. В динамічно змінюваному суспільстві необхідним є передбачення майбутнього на основі урахування характеру й темпів його технологічного й соціально-економічного розвитку. На думку Г. Є. Муравйової, проектування технології навчання повинно утворювати основу планування педагогом дальності щодо управління й організації навчального процесу.

Л. Є. Маричева вважає необхідним формування у педагога проектувальної компетентності, до структури якої входять знання, уміння та професійно значимі якості особистості, необхідні для здійснення проектувальної діяльності [3, с. 37]. До проектувальних умінь дослідниця відносить широке коло умінь:

- аналізувати дані, конкретизувати освітні цілі;
- відбирати матеріал відповідно до поставлених цілей і задач;
- представляти учбовий матеріал у вигляді моделей діяльності студента;
- співвідносити представлену модель діяльності з досвідом життєдіяльності студента;

- виокремлювати можливі технологічні способи навчання й співвідносити їх з дидактичною метою, методами, засобами й формами організації навчання, методичними особливостями теми, навчальними можливостями студента;
- розробляти кілька варіантів процедур навчально-пізнавальної діяльності студентів в процесі їх просування на більш високий рівень;
- оцінювати й порівнювати варіанти структури діяльності студентів, вибрати оптимальний варіант;
- розробляти мотиваційні й особистісно-розвиваючі ситуації;
- визначати структуру діяльності викладача відповідно до структури навчально-пізнавальної діяльності студента;
- підбирати наочні посібники, роздатковий матеріал, аудіовізуальні матеріали;
- оцінювати способи використання зовнішніх умов освітнього процесу;
- здійснювати корекцію структури освітнього процесу;
- розподіляти час кожного етапу в освітньому процесі;
- фіксувати проект освітнього процесу у вигляді документа у письмовій або графічній формі [3, с. 37].

На основі аналізу існуючої системи підготовки педагога О. В. Чернобай зазначає, що проектування навчального процесу в інформаційному середовищі передбачає відбір і структурування змісту, обґрунтування рівнів його засвоєння, відбір видів навчальної діяльності, методів, організаційних форм і засобів навчання для реалізації педагогічних цілей, конструювання учбових ситуацій [4].

О. В. Даниловою визначені вимоги до організації та підготовки студентів педагогічного ВНЗ до розробки електронних освітніх ресурсів:

- наступність підготовки – взаємозв'язок змісту підготовки до розробки електронних ресурсів з програмами підготовки з інформатики та ІКТ, а також з спеціальними дисциплінами;
- прогностичність підготовки, тобто відображення в програмах заготовки результатів сучасних досягнень;
- спільність підходів до розробки електронних освітніх ресурсів, тобто реалізація послідовності етапів;
- фундаментальність й практична направленість підготовки, яка передбачає висвітлення теоретичних питань та питань, спрямованих на рішення практичних педагогічних задач щодо

- технології розробки електронних освітніх ресурсів за допомогою прикладних й інструментальних програмних засобів;

- інваріантність й варіативність підготовки, тобто виявлення базового змісту підготовки для студентів всіх напрямів підготовки;

- організація підготовки, що відображає особливості розробки електронних ресурсів конкретної предметної галузі [5, с. 18-19].

Розвиток інформаційних технологій, поява нових потужних можливостей програмних засобів для забезпечення різних етапів навчання зумовило появу значного арсеналу педагогічних програмних засобів – електронних посібників та підручників, електронних конспектів лекцій, робочих зошитів та задачників, мультимедійних лекцій, тренажерів, контролюючих систем, предметних середовищ, енциклопедій та довідників тощо, кожен з яких має свої функції та особливості. Впровадження в освітній процес новітніх інформаційно-комунікаційних технологій призвело до суттєвих змін у системі дидактичних засобів: 1) традиційні друковані засоби навчання (навчальні підручники, посібники, робочі зошити тощо) поступово витісняються електронними. Змінилася не тільки форма зберігання навчальної інформації, відбулися якісні зміни у сутності та структурі засобів навчання. Сучасні електронні дидактичні засоби вже не можуть бути зведені до друкованих видань без втрати їх функціональності; 2) змінилася якість ілюстративного матеріалу, який використовується для демонстрації тих чи інших теоретичних положень. Сучасні репродукції, фотографії, графічні зображення, відеоматеріали, які зберігаються у цифровому форматі, створюють ілюзію присутності, дозволяють студентам розглянути об'єкт у різних ракурсах і при цьому не втрачають своєї якості при багаторазовому використанні. Педагог отримав можливість самостійно створювати ілюстративний матеріал відповідно до потреб конкретного заняття. Змінилася якість засобів схематичного подання інформації – схем, таблиць, графіків; 3) змінилася частка дидактичних засобів, які викладач самостійно створює для потреб конкретного заняття. Для підготовки необхідних для заняття дидактичних засобів викладач може скористатися сучасними цифровими пристроями – відео та фото камерами, аудіо пристроями, готовими фрагментами наявних дидактичних ресурсів, програмними засобами, які надають можливість швидко виокремити, відредагувати та скомпонувати потрібні фрагменти зображень, відеозаписів, презентацій, електронних курсів тощо; 4) змінився інструментарій для

проведення експериментальних досліджень. Лабораторне устаткування, підключене до комп'ютера, надає нові можливості для здійснення реальних експериментів у межах ВНЗ; стало можливим використовувати віртуальні «лабораторії» експеримент наблизився до реального наукового дослідження; 5) змінилися засоби подання і відтворення інформації. Педагог отримав можливість скористатися новим інструментарієм технічними пристроями для відтворення інформації в електронній формі (проекторами, інтерактивними дошками, документ-рідерами тощо) та програмними засобами – віртуальними дошками, картами знань тощо.

Зміни, що відбулися у системі дидактичних засобів, різноманіття підтипів, що зумовлені різним функціональним призначенням дидактичних засобів приводять з одного боку, до складної схеми, а з іншого – до їх дублювання по відношенню до інших засобів навчання. У зв'язку з цим вважаємо доцільним виокремити типи дидактичних засобів за їх функціональним призначенням для будь-якої форми їх подання або зберігання, і визначити місце дидактичних електронних ресурсів у системі засобів навчання. Так, систему дидактичних засобів можна подати у вигляді чотирьох груп: 1) Дидактичні засоби, що є джерелами інформації: а) об'єкти навколишньої дійсності в їх природному стані; б) моделі об'єктів навколишньої дійсності: *матеріальні* – муляжі, зменшені копії об'єктів тощо; *образні (незалежно від форми їх зберігання)* – малюнки, ілюстрації, картини, фотознімки, музичні твори, відео та аудіо записи; *вербальні* – усний опис об'єкту, озвучені тексти; *знакові* – схеми, креслення, хімічні формули, мапи; *віртуальні* – *аналоги реальних або абстрактних об'єктів* у віртуальному середовищі; – виклад відомостей (знань) про об'єкт (незалежно від форми подання) – довідники, енциклопедії, підручники, посібники – електронні і друковані, мультимедійні презентації, навчальні кінофільми, аудіо- та відео уроки тощо; 2) дидактичні засоби для організації засвоєння навчального матеріалу – тренажери, збірки вправ; 3) дидактичні засоби для здійснення контролю й діагностики навчального процесу – засоби автоматизованого тестування; тести; електронні задачі; 4) дидактичні засоби для дослідження, створення та відтворення джерел інформації: а) інструменти для створення моделей об'єктів -аудіопристрої, фото-, відео- та веб- камери; програмні засоби для створення образних, знакових моделей об'єктів – ментальні карти, віртуальні дошки; б) інструменти для створення та

редагування засобів, призначених для викладу відомостей та організації засвоєння навчального матеріалу – відео уроків, електронних курсів, електронних підручників, посібників тощо; в) інструменти для відтворення джерел інформації – комп'ютер, відеопрогравач, магнітофон, проектор, лінгафонне обладнання, віртуальна дошка, інтерактивна дошка тощо; г) інструменти для дослідження об'єкту — мікроскоп, телескоп, вимірювальні інструменти, навчальні лабораторні комплекси, в тому числі і комп'ютерні; д) інструменти для створення і дослідження віртуальних моделей об'єктів – віртуальні лабораторії (хімічні, фізичні), тощо. [6, с. 30, 44-45, 47-48].

На основі проведеного дослідження можемо констатувати, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій стимулював суттєве розширення спектру дидактичних засобів, які можуть бути використані для потреб навчального процесу. Завдяки появі й розвитку інструментальних засобів особливо відчутно поповнився спектр дидактичних засобів у електронній формі – навчальних посібників, електронних курсів, мультимедійних засобів тощо.

На основі аналізу можливостей інформаційно-комунікаційних технологій І. В. Роберт, С. В. Панюкова, О. А. Кузнєцов, А. Ю. Кравцова визначають такі їх дидактичні функції: інформаційно-довідкову (за рахунок подання різного роду інформації, наочної демонстрації матеріалу й комп'ютерної візуалізації досліджуваного об'єкта та його складових частин); індивідуалізації й диференціації процесу засвоєння навчального матеріалу в ході занять та самостійної роботи студентів; оптимізації навчального процесу (за рахунок можливостей поетапної роботи або роботи в певному темпі); контролюючої (за рахунок здійснення об'єктивного контролю зі зворотним зв'язком, оцінювання знань, умінь і навичок, здійснення самоконтролю); коригуючої (за рахунок здійснення в процесі навчання тренування-консультацій та інших видів допомоги); діагностуючої (за рахунок інформування викладача про результати навчання); автоматизації процесів управління навчальною діяльністю при здійсненні реєстрації, збирання, аналізу, зберігання інформації про студентів, розсилання необхідного матеріалу та інформації по мережі; моделювання реальних дослідів, імітації роботи різноманітних лабораторних стендів, об'єктів, процесів і явищ; автоматизації процесів обробки результатів лабораторного експерименту, побудови графіків, таблиць і діаграм, отримання інформації про перебіг процесів і явищ реальності [7 с. 54-55].

Н. В. Олефіренко визначені функції дидактичних електронних ресурсів. Перша група містить функції, що сприяють формуванню позитивного ставлення студента до процесу і результату навчання. До цієї групи віднесено функції: 1) розвитку власних мотивів студента до виконання навчальних дій, 2) відслідковування і схвалення успішних дій студента, 3) створення сприятливого емоційного фону, 4) реалізації зв'язку змісту навчання з життям. У другій групі зібрані функції, що забезпечують успішність студента у засвоєнні змісту навчання. До цієї групи віднесено функції: 1) візуалізації, 2) тренінгову, 3) корекції набутих знань й умінь, 4) інтеграційну, 5) адаптаційну, 6) забезпечення своєчасної допомоги в опануванні змісту навчання, 7) компенсаторну. Третю групу складають функції оптимізації навчального процесу, а саме функції: 1) контрольна, 2) діагностична; 3) моніторингова, 4) інтенсифікації навчального процесу. У четвертій групі об'єднані функції, зорієнтовані на закладання основ успішності подальшого навчання студента. Ця група включає функції, які є важливими для поточного навчального процесу, але мають перспективний характер і сприяють становленню пізнавальної діяльності студента. До цієї групи віднесено функції: 1) інструментальну, 2) дослідницьку, 3) розвитку інтелектуальних умінь, 4) мобілізаційну, 5) сприяння формуванню цілісного світогляду [6, с. 65].

Викладач є реалізатором державної політики щодо інформатизації освіти, йому належить готувати студентів до життя і діяльності в інформаційному суспільстві, у світі, де постійно прискорюється процес появи нових знань, де виникає потреба в нових професіях та навчанні протягом життя. Від мобільності залежить, наскільки кожен випускник буде успішною у цифровому і технологізованому суспільстві, зможе успішно співробітничати, розв'язувати завдання, творчо навчатися, здійснювати дослідницьку діяльність, тощо.

Висновки. Теоретичні положення та практичні напрацювання можуть бути використані викладачами, які здійснюють інформатичну, педагогічну та методичну підготовку майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах для оновлення змісту лекційних і практичних занять, розробки спецкурсів, створення посібників; студентами в процесі виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, написання курсових, дипломних і магістерських робіт, проходження практики; працівниками системи післядипломної освіти педагогічних кадрів у процесі проведення курсової перепідготовки та підвищення кваліфікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хижнякова О. Н. Педагогическое проектирование учебной деятельности младших школьников в условиях развивающего обучения : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / О. Н. Хижнякова. — Владикавказ, 2009. — 187 с.
2. Зотова Н. К. Сущность педагогического проектирования / Н. Е. Зотова // Вестник ОГУ. Приложение Гуманитарные науки — 2005.- № 2.-С. 127-132.
3. Марычева Л. Е. Теоретические основы проектировочной компетентности будущих учителей / Л. Е. Марычева // Инновации в образовании. Вестник Нижегородского университета им. Н. Й. Лобачевского. — 2008. — № 6. — С. 36-38.
4. Чернобай Е. В. Методические основы подготовки учителей к проектированию учебного процесса в современной информационной образовательной среде (в системе дополнительного профессионального образования) : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания», 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Е. В. Чернобай. — М., 2012. — 50 с.
5. Данилова О. В. Подготовка студентов педагогического вуза к разработке электронных образовательных ресурсов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. В. Данилова. — Чебоксары, 2010. — 22 с.
6. Олєфіренко Н. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до проектування дидактичних електронних ресурсів : монографія / Н. В. Олєфіренко. — Х. : Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. — 336 с.
7. Роберт И. В. Информационные и коммуникационные технологии в образовании : учебно-методическое пособие / И. В. Роберт, С. В. Панюкова, А. А. Кузнецов, А. Ю. Кравцова; под ред. И. В. Роберт. — М.: Дрофа, 2008. — 312 с.